3.4. O ultimă categorie care necesită o discuţie aparte, nu atît pentru importanţa ei în sine, cît datorită concluziilor care se pot extrage din analiza acesteia, o constituie aceea a enumerărilor. Există în textul biblic destul de multe locuri în care apar felurite tipuri de enumerări. Mai mult sau mai puţin necesare precizării şi înţelegerii conţinutului, încărcate de redundanţă sau nu, aceste enumerări revelă mecanisme ale gîndirii, ale construcţiei textului, precum şi unele dintre problemele echivalării. Există situaţii în care aceste enumerări se arată a conţine elemente prin care, în chiar limba de origine (ebraica sau greaca) se află în relaţie de sinonimie, fiind redundante. Situaţia nu iese din limitele firescului întrucît acest procedeu de exprimare se impune cu forţă, mai ales în situaţiile în care emiţătorul încearcă să nuanţeze anumite conţinuturi de gîndire, nefiind ajutat prea mult de către limbă ori de propria pregătire. În plus, avînd în vedere că avem a face cu texte elaborate şi reelaborate de-a lungul unor perioade mai întinse de timp, este firesc ca acestea să prezinte şi astfel de urme ale încercărilor de lămurire semantică. Pe de altă parte, traducerea textelor în discuţie a putut genera - datorită incompatibilităţilor dintre capacităţile de conceptualizare şi redare ale limbilor -, ea însăşi, astfel de situaţii. Analiza comparată şi aprofundată a enumerărilor din cadrul textului biblic indică, şi la acest nivel, suficiente diferenţe şi discrepanţe între felurile în care aceste enumerări au fost înţelese, tratate şi redate. În continuare vom analiza cîteva situaţii mai relevante din punctul de vedere al cercetării noastre.

3.4.1. Un prim exemplu care merită observat este cel de sub *Ex*., 7, 19: „tinde mîna ta pre apele Eghiptului şi pre apele lor curătoare şi pre rîurile şi bălţile şi toate izvoarăle apelor" (PO) „tinde mîna ta pre apele Egipetului şi pre rîurile lor şi pre iazurile lor şi pre mocioriţile lor şi pre toată apa lor adunată" (BB). În textul latin versetul apare astfel: „extende manum tuam super aquas Aegypti, et super fluvios eorum, et rivos ac paludes, et omnes lacus aquarum". În textul maghiar de la baza PO, pe locul unde textul românesc prezintă *rîu*, se foloseşte *patak* 'pîrîu, pîrîiaş, gîrlă'. Prima menţiune de făcut priveşte necoincidenţa dintre textul PO şi cel al BB, aceasta nereferindu-se neapărat la termeni, ci la ordinea şi la sensurile lor. În al doilea rînd, nu toate versiunile greceşti (Lagarde, spre exemplu) prezintă un corespondent pentru sintagma „apele Eghipetului", ceea ce, deja, este de natură se indice diferenţe între versiunile din limbile de bază. În plus, unele versiuni ebraice ale textului prezintă la începutul enumerării sintagma „apele Egiptului", enumerarea încheindu-se cu „apa strînsă de către egipteni", precum în BB, sau în textul francez: „les eaux des Egyptiens, sur leur rivières, sur leurs ruisseaux, sur leurs étangs, et sur tous leurs amas d'eaux".

Acest tip de enumerări, în care apare termenul general, cel mai abstract şi care le înglobează pe toate, după care, în mod aparent superfluu, vin specificaţiile exprese, parcă spre a nu se omite ceva la executarea ordinului, este una dintre caracteristicile modului de gîndire oriental, dar şi antic, în general. Exercitarea controlului şi a puterii faţă de semeni, dar şi faţă de lume, are loc prin cuvînt şi prin înfăptuire. În momentul în care cuvîntul preconstruieşte fapta, actul acesta trebuie, el însuşi, să fie unul exemplar. Într-un caz precum acesta, executantul trebuie să deţină noţiunea, dar şi toate notele ei de conţinut. În felul acesta, nici neînţelegerea, nici omisiunea nu pot greva bunul curs al evenimentelor. Traducătorii *Bibliei*, cei de demult şi din alte spaţii mentale decît cel de provenienţă a *Bibliei*, par a percepe aceste enumerări mai curînd ca pe un aspect al stilului biblic, şi mai puţin ca pe o cerinţă vitală a producerii acţiunilor plănuite de personajele biblice. Probabil că, şi din acest motiv, însuşindu-şi deprinderea enumerărilor, traducătorii, revizorii şi compilatorii de texte biblice se vor comporta mai curînd ca şi cum ar fi vorba despre nişte înşiruiri de termeni cvasisinonimi, despre un fapt generat mai degrabă de temperamentul oriental decît de o tehnică de luptă a omului cu realitatea materială şi spirituală. În felul acesta, în numeroase situaţii, enumerările din vechile traduceri româneşti apar ca incomplete, inexacte - sub aspectul valorilor tuturor termenilor incluşi -, prezentînd inversiuni, beneficiind, în general, de un tratament care indică faptul că atenţia traducătorilor şi revizorilor nu se centra nicicum preferenţial asupra acestui aspect.

> Vezi şi PO, *Ex*., 8, 5, unde apare „tinde afară mîna ta cu toiagul pre apele curătoare, pre văi, pre bălţi", unde neatenţia în cazul celui de-al doilea termen este evidentă întrucît în magh. apare „à folyo vizekre, à patagokra, à tokra" adică 'asupra apelor curgătoare, a pîraielor, a băltoacelor', în lat.: „super fluvios ac super rivos et paludes". Neatenţia în traducerea termenilor aparţinînd enumerărilor, destul de frecventă, se datorează mai multor cauze. În primul rînd, acestea conţineau, de obicei, termeni apropiaţi ca sens pentru care limba ţintă nu avea mereu corespondenţi exacţi, apoi faptului că enumerările erau tratate cu aceeaşi atenţie precum celelalte părţi de text, în sensul că rareori apar semne care să ne convingă că întregul segment era privit ca o unitate[1].

3.4.2. O altă situaţie, mult mai complexă, apare sub. *Gal*., V, 19-23. Textul grecesc se prezintă astfel: „φανερὰ δὲ ἐστιν τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστιν πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρις, ζῆλος, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, μέθαι, κῶμοι (...). ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις,

[1] Vezi şi *Gen*., 46, 5-7; *Judecătorii*, 18, 21.

BDD-B2-17 © 2005 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 04:12:55 UTC)

πραΰτης, ἐγκράτεια" (N.T.gr.)[2], ceea ce în textul latin apare sub forma: „Manifesta sunt autem opera carnis: quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones, sectae, invidiae, homicidia, ebrietates, comessationes (...). Fructus autem Spiritus est: caritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas".

Textele româneşti redau segmentul după cum urmează: „(...) cealea ce sîntu preaiubire, curvie, necurăţie, mîniecie, ale dracului slujirile, otrăvirile, stricăciunea, vrajbele, rrăzboaele, urrîciunile, urgiile, întărrîtărîle, pîrrîle, rrealele, uciderea, beţia, cu cimpoi glăsirea (...). E plodul de sufletu iaste dragostea, cu bucuria, pacile, cu lungă-răbdare, bunătatea, cu dulceaţă, credinţa, cu blîndeaţe, întru ţineare" (AI), „Că adevărate sînt faptele trupului: ceia ce sparg căsătoriia, curviiă, necurăţiia, spurcăciunea, idoliia, farmăcul, vrăjmăşiia, sfada, mîniia, nepacea, necredinţa, tîlhăriia, beţiia, mîncarea (...). Iară poama Duhului iaste dragostea, veseliia, pacele, răbdarea, dulceaţa, bunătatea, credinţa, smericunea, curăţiia, blîndeaţele, postul" (CP)[3], „Iară faptele trupului aiave sînt, carele-s curviia, necurăţiia spurcăciunea, slujba idolilor, fermecătoriia, pizmele, sfadele, aleanurele, mîniile, urgiile, îndărăptniciile, eresurele, urîciunele, vrăjmăşiile, beţiile, lăcomiile (...). Iară poamele Duhului iaste dragostea, bucuriia, pacea, îndelungă răbdarea, bunătatea, milostivniciia, credinţa, blîndeaţele, trezvirea" (NTB), „Iară aiavea sînt faptele trupului, carele sînt: preacurviia, curviia, necurăţiia, pîngăriciunea, închinarea de idoli, fărmecătoriia, vrăjbile, pricile, rîvnirile, mîniile, obrăzniciile, împărecherile, eresurile, zavistii, ucideri, îmbătări, ospeaţe (...). Iară roada Duhului iaste dragostea, bucurie, pace, îndelungă răbdare de mănie, bunătate, destoiniciie, credinţă, blîndeaţe, răbdare" (BB).

Privind la primul şir, cel al poamelor trupeşti, se observă că diferă numărul faptelor înşirate în versiunile citate: 15 în greacă, 17 în latină, apoi 17 în AI, 14 în CP, 16 în NTB şi 17 în BB. Diferenţele acestea (care se pot constata şi la analiza comparativă a versiunilor moderne ale *Bibliei* din diferite limbi) se pot explica doar parţial ca datorate textelor traduse şi urmate de către traducătorii şi revizorii români.

Aşezarea termenilor într-un tabel sinoptic este în măsură să arate majoritatea cauzelor care au produs această situaţie. Privind, mai întîi, la textele grecesc şi latin, se poate constata că termenii corespund pînă la al treilea, cînd gr. ἀσέλγεια îi corespund doi termeni latini *impudicitia* şi *luxuria*. Aceştia doi redau împreună termenul grecesc, care avea exact aceste sensuri. Ţine de trăsăturile celor două limbi faptul că latina, spre deosebire de greacă, nu avea un termen sintetic pentru a reda sub o singură formă 'impudoarea' şi 'luxuria', sau că în latină se făcea o astfel de distincţie. Trecînd mai departe, se observă că termenii corespund pînă la cel de-al treisprezecelea în textul grecesc, şi al cincisprezecelea şi al şaisprezecelea, în textul latin. Pe locul al treisprezecelea al enumerării, textele greceşti prezintă diferenţe, unele texte înregistrînd φθόνος 'malveillance, esprit de dénigration, jalousie, envie', altele φονή 'action de tuer, meurtre accompli'[4]. Textul latin, aşadar, nu a urmat fidel un tip de versiune, ci a cuprins în sine ambele variante. În concluzie, diferenţele dintre textul latin şi cel grecesc (cel dintîi are doi termeni mai mult decît celălalt) se datorează inexistenţei în latină a unui termen la fel de cuprinzător precum termenul grecesc aflat pe acea poziţie. Soluţia aplicată a fost traducerea completă şi fidelă a termenului grecesc, indiferent de faptul că, astfel, a crescut numărul termenilor enumerării. A doua oară, textul latin mai creşte dintr-o cu totul altă cauză: manuscrisele greceşti se împart în două, în sensul că într-un punct al enumerării, unele înregistrează un termen, altele altul, iar textul latin are ambiţia de a nu opta pentru disjuncţie, ci pentru cumul.

Pe acest fond apar textele slavone şi româneşti. Pus alături de textul grecesc, cel slavon prezintă următoarea înşiruire: **прѣлюбодѣѩнїа, блажденъ, нечѣстота, стѣложьствїа, идолослоужєнїє, отравленїє, прокаꙁа, вражьдє, рьвнь**[5]**, завидиє, ꙗрости, раждежєнїа, распри, ереси, оубїиства, пїанства, козлогласованїа.** Analiza paralelă a celor două texte arată că primii doi termeni din textul slavon corespund primului termen din greacă. Diferenţa faţă de situaţia, asemănătoare, a lat. *impudicitia* şi *luxuria* alături de gr. ἀσέλγεια, stă în aceea că termenii slavoni sînt sinonime parţiale pe cea mai mare parte a sferei lor semantice. Cel de-al treilea cuvînt din textul slavon poate fi acceptat ca fiind corespunzător termenului al doilea din textul grecesc

[2] O enumerare asemănătoare, caracteristică pregnantă a stilului paulinic, apare şi sub *Col*. 3, 5 şi 8.

[3] Vezi şi: „poama duhului iaste dragostea, veseliia, pacele, răbdarea, dulceaţa, bunătatea, credinţa, smericiunea, curăţie, blîndeaţele, postulu" (citat în CCÎ, 111, 2-5).

[4] Vezi **1.1.4**.

[5] În textul slavon intercalat în AI apare **рѣвенїє**, ceea ce semnifică 'puţ, şanţ, săpătură'. Nu mai insistăm asupra greşelilor de slavă veche care apar în textele româneşti ale epocii, datorate mai cu seamă judecării slovelor utilizate din perspectiva sistemului grafic şi fonetic al limbii române, pe fondul cunoştinţelor de slavonă, care merg de la precar către mulţumitor (vezi şi **пїанства**).

BDD-B2-17 © 2005 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 04:12:55 UTC)

(deşi **нечьстота** nu înseamnă tocmai 'ἀκαθαρσία', aşa cum pare, ci, mai degrabă 'ἀσέβεια, ἀτίμια, impietas, ignominia'). **стъдоложьствїи** semnifică întocmai 'ἀσέλγεια', termenul următor reprezintă un calc după greacă, **отравлєнїє** şi **проказа** sînt, iarăşi, sinonime, şi corespund gr. φαρμακεία, **вражьде**, redă fidel gr. ἔχθραι, **рьвнь** şi **завидиє**, sînt inversate, în sensul că redau termenul al optulea şi al şaptelea din textul grecesc, următorii doi termeni, **ꙗрости** şi **раждеженїа**, redau întocmai gr. θυμοί, şi ἐριθεῖαι, **распрꙗ**, este un corespondent aproximativ pentru gr. διχοστασίαι, **ереси**, redă gr. αἱρέσεις, ultimi doi termeni sînt corespondenţi a ceea ce se află în textul grecesc. Antepenultimul termen, **ѹбїиства**, redă gr. φόνοι, aşadar, textul slavon se fixează şi merge pe urmele unui tip de manuscrise greceşti, cele care conţin φόνοι, şi le ignoră pe cele care conţin φθόνοι.

De la textul slavon se revendică AI şi CP. Dincolo de unele opţiuni, personale şi încadrate între limite acceptabile, ale celor două rînduri de traducători şi revizori români (precum *mîniecie*, alături de *spurcăciune, ale dracului slujiri*, alături de *idolie, otrăvirile*, alături de *farmăc* - acesta din urmă trădînd cunoştinţe de greacă şi chiar consultarea textului grecesc sau latinesc de către Coresi -, *cu cimpoi glăsirea* alături de *mîncarea*), se constată că, pentru primii cinci termeni, textele româneşti corespund între ele, dar şi cu textul slavon. Termenii de pe poziţia a şasea, *otrăvirile*, respectiv *farmăcul*, corespund între ei, dar au drept corespondent în textul slavon doi termeni, **отравлєнїє** şi **проказа**, primul tradus în AI (care îl ignoră pe cel de-al doilea). Urmează cîţiva termeni care, în limba română, se află în strînse relaţii de sinonimie, numai urmarea atentă a textului slavon impunînd traducerea acestora, deoarece, în mod sigur, la receptor, diferenţele dintre aceşti termeni erau minime. Vsl. **вражьде**, este mai potrivit redat în AI, prin *stricăciunea*, decît în CP care se foloseşte de împrumut.

Termenii următori se comportă aproximativ în aceleaşi moduri, diferenţele dintre versiunile româneşti evidenţiind aceleaşi tipuri de discrepanţe, nu doar de ordin semantic, ci şi derivate din felurite modalităţi de urmare a textului de tradus, precum şi diferenţele dintre sursele acestora din urmă.

3.4.3. În sfîrşit, fără a mai necesita o analiză amănunţită, următoarele două serii sînt suficient de relevante sub aspectul în discuţie, simpla lor notare, fără alte sugestii, fiind în măsură să arate principalele căi pe care astfel de deosebiri se produceau. Prima provinde din *Mt*. 15, 19: „Că de la inimă es cugetele reale, vrăjmăşii, curvii, necurăţii, furtuşaguri, mărturii strîmbe, hule" (NTB); „Că de la inimă ies cugete reale, ucideri, preacurvii, curvii, furtuşaguri, mărturii mincinoase, blesteame" (BB), în textul grecesc: ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονεροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαὶ, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι, respectiv: *Iac.*, 3, 17: „E a susului preamîndrie ainte, amu, curată iaste, e după aceaia cu pace, blîndă, bună-supunetoare, împlută de bună mesereare şi de faptul bunelor, nepărut şi nefăţărită" (CB), „E ciaia ce e de sus preamîndrie ainte iaste curatu, după aceaia în pace, de aci blîndă şi binre-supuetoare, plinră de milosti, de plodulu bunrătaţiloru, fără păreare şi nefăţarrnică" (CV), „E a susului mîndrie întîia, amu, iaste curăţiia, după aceaia pacele, blînzia, dulce mîngîiarea şi plin de milă şi rod dulce, negînditoriu şi nefăţarnic"(CP), „Iară care înţelepciune iaste de sus, întîi-i curată, după aceaia-i împăcătoare şi blîndă, îngăduitoare şi plină de milostivnicie şi de rodure bune, fără osîndire şi fără făţărie" (NTB), „Iară înţelepciunea cea de sus întîiu iaste curată, apoi făcătoare de pace, lină, cucearnică, plină de milă şi de roade bune, neîndoită cu gîndul şi nefăţarnică" (BB), în textul grecesc: ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθύς, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος, ἀνυπόκριτος. Cea de-a doua provine din *1P* 4, 3: „Destului-i noao, ceia ce au trecutu ani alie viiaţeei, voile limbilor a face, a cene îmblat-au întru scîrnăvii, întru ale cimpoilor glasure, bărbaţi-strătire, întru beri, întru necurăţie, a Dracului slujire" (CB), „Destulu e noao, ceia ce au trecutu anii viaţeei, voia păgînriloru a face îmblîndu întru mîniiciile loru, întru pohtiri, întru beţii, întru glasurele cimpoilor, întru bărrbăteştile strature, întru multă-beutură, întru necurăţie, ale idolilor slujbe" (CV), „Destulu ne e, amu, noao, ce n-am petrecut anii vieţiei voia limbilor făcînd, în grazde, întru pohtiri, întru beţie, întru cimpoaelor glasure, întru băuturi, întru necurăţie, slujbele idolilor" (CP), „Că destul ni-e noao că vreamia trecută a vieţiei noastre viiatu-o-am după voia păgînilor, îmblînd în desfătări, în pohte reale, în beţii, în ospeaţe, în băuturi, în hîlpii şi în slujba idolilor cea spurcată" (NTB), „Pentru că destulă e noau cea trecută vreame a vieţii, voia limbilor a o isprăvi, îmblînd întru necurăţii, pofte, beţii, desfătăciuni, băuturi şi ceale nedireapte închinăciuni de idoli" (BB), în textul greces: ἀρκετὸς γὰρ ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τὸ βούλημα τῶν ἐθνῶν κατειργάσθαι πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρίαις[6].

[6] Vezi, printre altele, şi *1P* 5, 2-4; *2P* 1, 5-7; *1I* 5, 6-8. Multe dintre coincidenţele elementelor cuprinse în enumerările care se referă la fapte blamate de către apostoli, în special Pavel şi Petru, sînt, în chip firesc, explicabile prin concepţia noii religii referitor la anumite tipuri de deprinderi frecvente la anumite categorii sociale ale Antichităţii.

BDD-B2-17 © 2005 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 04:12:55 UTC)